

נאום

נשיא גרמניה הפדרלית פרנק-וולטר שטיינמאייר לציון 50 שנה לפיגוע הטרור במשחקים האולימפיים בתאריך ה-5 בספטמבר 2022 בפירסטנפלדברוק

דוד ברגר
אנטון פליגר באואר
זאב פרידמן
יוסף גוטפרינד
אליעזר חלפין
יוסף רומנו
עמיצור שפירא
קהת שור
מארק סלאבין
אנדרי שפיצר
יעקב שפרינגר
משה ויינברג

אנו מתכנסים יחד כדי לזכור ולהתאבל.

אנו מתאבלים על אובדנם של שנים עשר בני אדם שקיפדו את חייהם באכזריות לפני חמישים שנה
במתקפת הטרור הקשה ביותר בתולדותיה של הרפובליקה הפדרלית הצעירה דאז.
אנו מתאבלים על אחד עשר ספורטאים ושומר אחד.

אחד עשר ספורטאים, מאמנים ושופטי תחרות יהודים שנסעו למינכן כחלק מנבחרת ישראל,
עם שאיפות גדולות ועם תקוות גדולות.

כל אותן תקוות הגיעו לסיום מבעית.

בשעות הבוקר המוקדמות של ה-5 בספטמבר 1972 חדרו לכפר האולימפי באין מפריע שמונה חברי
חוליית הטרור הפלסטינית "ספטמבר השחור" כשהם חמושים מכף רגל ועד ראש, ולקחו את אחד עשר
הספורטאים הישראלים כבני ערובה. הם רצחו באכזריות שניים מהם במקום מגורם ברחוב קונולי-
שטראסה 31, ואת התשעה הנותרים כאן במקום הזה, אשר בו פעולת השחרור של הכוחות הגרמניים
נכשלה בצורה קטסטרופלית. היא הסתיימה במרחץ דמים.

אחד עשר ספורטאים יהודים קיפדו את חייהם; הם נרצחו בגרמניה. דווקא בגרמניה מכל שאר המקומות.

אורחים נכבדים, יום זה הוא יום של אבל, זיכרון והרהורים. אני אסיר תודה על כך שאתם, בני משפחות הקורבנות, נמצאים כאן היום. ועל כך שגם אתה, כבוד מעלת הנשיא הרצוג, נמצא כאן היום לציד. ללא נוכחות כולכם, ללא נוכחות קרובי המשפחות וללא נוכחותם של נציגי מדינת ישראל, לא הייתי יכול לדמיין הנצחה מכובדת. אני מודה לכל מי שתרו במהלך השבועות האחרונים כדי לאפשר הנצחה משותפת היום.

קרובי המשפחות הנכבדים, איננו יכולים לאמוד את הסבל ואת הכאב שחווייתם. אנו יכולים רק לשער מה היתה המשמעות של אובדן הבנים, הבעלים, האבות, ומהי עדיין משמעות אובדן זה עבורכם.

כיצד ממשיכים לחיות כאישה צעירה שזה עתה הביאה לעולם את ילדה הראשון שאביו לא יחזור? כיצד ממשיכים לחיות עם התמונות של החדר המציג את עקבות הרצח, כיצד ממשיכים לחיות עם הידע שהבעל או האב הוכרח לסבול שעות של פחד מוות שם בחדר ההוא?

כיצד ממשיכים לחיות עם הזיכרון שהבעל נורה, ולאחר מכן נדון לדמם למוות לעיני עמיתיו בייסורים שאין לתאר?

כיצד ממשיכים לחיות כאשר מקבלים שתי גלויות ממינכן שבה הבן, שנרצח בינתיים, כותב שהכל נפלא ושהוא מצפה לחזור הביתה?

אני יודע: הסבל, הכאב, הטראומה, כל אלה ממשיכים להתקיים בקרב משפחותיכם, עד עצם היום. שום דבר בחייכם אינו כפי שהיה לפני שנת 1972. שום דבר לא ממשיך להיות כפי שיכול היה וצריך היה להיות. כבר חמישה עשורים נמשך כאב קודח זה.

משחקי מינכן היו אמורים להיות שונים מאוד מהמשחקים האחרונים בגרמניה, אלה של שנת 1936, אשר אותם הנאצים ערכו כמופע תעמולה בומבסטי וניצלו ללא בושה וללא נקיפות מצפון את הרעיון האולימפי למטרותיהם. מינכן 1972 הייתה אמורה להוות תוכנית-נגד לברלין 1936. הרפובליקה הפדרלית הצעירה רצתה להציג את עצמה כחברה הפתוחה לעולם, ליברלית, אשר זוכה להתייחסות וכבוד בחוג הדמוקרטיזציה – ואשר מודעת לאחריותה בפני ההיסטוריה ומכירה בה.

אכן, היתה השאיפה להציג "משחקים עליזים" בגרמניה החדשה שהשאירה מאחוריה את הקסדה המחודדת ואת צעדת האווז. אך הייתה גם אחריותו של המארח על ספורטאים וספורטאיות מכל העולם, כולל ובעיקר על אלה מישראל. אותה ישראל שהייתה מאוימת כבר מהיום הראשון לקיומה כשהיא מוקפת שנאה ואיבה.

בישראל ידעו ויודעים שהמדינה היהודית חייבת להיות חזקה וכזו אשר יודעת להתגונן. בגרמניה, הספורטאים מישראל היו האורחים שלנו. ביטחונם הופקד בידינו. איזו הבעת אמון ענקית זו הייתה, להשתתף במשחקים האולימפיים בארצם של הפושעים, וזאת לאחר הפשע נגד האנושות שהתרחש בשואה. בקרב הספורטאים ומאמניהם היו גם ניצולי שואה.

אחת האמיתות העצובות והכואבות של הנצחה זו היא שרצינו להיות מארחים טובים, אך לא עמדנו באמון שנתנו הספורטאים הישראלים ובני משפחותיהם בגרמניה; הם לא היו בטוחים. הם לא היו מוגנים. הם עונו ונרצחו על ידי טרוריסטים בארצנו.

אנו בגרמניה לא היינו מוכנים לפיגוע מסוג זה, בעוד שהיה עלינו להיות כן מוכנים – גם זה חלק מהאמת המרה. לא היינו מוכנים לכך שהפעם מחבלים מחו"ל ינצלו לרעה את הרעיון האולימפי, ויהיו מוכנים להשתמש בכל צורה של אלימות בדם קר. לא היינו מוכנים לפיגוע טרור שנערך במתכוון אל מול קהל טלוויזיה בינלאומי.

המאמץ משנת 1972 להציג את גרמניה כדמוקרטיה שלווה וידידותית – מאמץ זה נכשל באופן טרגי במינכן. הכפר האולימפי הפך לבמה בינלאומית עבור הטרוריסטים, לבמה בינלאומית לשנאת יהודים ול אלימות.

ובדיוק דבר זה אסור היה שיתרחש אי פעם.

"אנו עומדים נבעתים מפשע באמת מתועב", אמר הנשיא הפדרלי דאז גוסטב היינמן, אשר באומר דברים אלה נאבק בעצמו כדי לשמור על עשתונותיו. כן, זה היה באמת פשע מתועב. אך מילים אלה לא מספיקים כדי להסביר את הקטסטרופה של מינכן.

רבים אמרו מאוחר יותר כי הקטסטרופה הזו הייתה בבחינת דבר "בלתי יתואר". עבור אלה שהיו נוכחים שם במקום, הייתה זו כנראה התחושה השלטת. אך האם לא היינו אמורים לדעת – במיוחד אנו הגרמנים – כי הרעיון של הבלתי-יתואר הוא טעות מחשבתית שיכולה לגרור השלכות איומות? "הבלתי יתואר" אמור להגן מפני שאלות נוספות. אולם הוא מסיט את הדעת מן השאלה האמיתית: מדוע היה יכול דבר זה להתרחש, דבר אשר אסור היה שיתרחש?

כאשר אנו מנציחים היום, אזי עלינו לזכור בכנות ובאמת. הזיכרון הזה כואב. זה כואב במיוחד לכם, קרובי המשפחות היקרים. אך הזיכרון חייב גם לכאוב לנו בגרמניה.

האירועים במינכן בשנת 1972 הותירו עקבות עמוקים וקודרים בחייהם של קרובי המשפחות. הטראומה של מינכן חרתה את עצמה בזיכרון הקולקטיבי של האנשים בישראל. אך הפיגוע הותיר עקבות עמוקים וקודרים גם בנו, בעיר מינכן, וכן ברפובליקה הפדרלית של גרמניה.

על כן, ההנצחה של היום יכולה להיות כנה רק אם נהיה מוכנים לתובנות כואבות.

אם נכיר בכך שהשתלשלות הפיגוע במסגרת המשחקים האולימפיים היא גם השתלשלות של הערכות מוטעות, של טעויות איומות וקטלניות, כן, אף של כישלון. וההכרה הזו היתה צריכה כבר להתרחש מזמן.

לא, הפושעים לא הגיעו מגרמניה. האחריות המעשית לרציחות אלה היתה בידי הפושעים הפלסטינים ועוזריהם הלובים. מרה במיוחד היא העובדה, שאף מילה של השתתפות בצער ואף מילה של חרטה לא הגיעה מפי הנציגים הפוליטיים הנוכחיים בארצות אלה. הם, הפושעים ועוזריהם, שמונה טרוריסטים פלסטינים ואלה שהפעילו אותם – הם אלה שהביאו את השנאה שלהם ואת והטרור למינכן. הם הנושאים באחריות. אך דבר זה אינו פוטר אותנו. גם אנו נושאים באחריות: אחריותם של המארחים למנוע את מה שהיינו חייבים למנוע; האחריות להגן על חיי בני הערובה המוחזקים בידי טרוריסטים.

היום, חמישים שנה אחרי, עדיין יש הרבה, הרבה יותר מדי שאלות שנשארו ללא מענה. המשחקים נמשכו אף ביום טקס האזכרה; "המשחקים חייבים להימשך". וגם הפוליטיקה עשו כל שביכולתה כדי לחזור לסדר היום מהר ככל האפשר. בעקבות הפיגוע הגיעו שנים על גבי עשרות שנים של שתיקה, של הדחקה, שנים של אדישות שהלכה וגדלה כלפי גורלם של השכולים. שנים של קשיחות לב. גם זהו כישלון.

כיצד כל זה היה יכול לקרות? עלינו להתמודד עם השאלה הזו ולחפש תשובות. אנו חייבים סוף סוף לרצות למצוא את התשובות האלה.

מדוע הפושעים שנותרו בחיים גורשו כל כך מהר ומעולם לא הועמדו לדין? קשה לשאת את העובדה שאחד מהפושעים מאותה תקופה עדיין מתגאה כיום בפשע הזה ומצהיר מול מצלמה ששוב היה פועל באותה צורה.

מה היו הקשרים המדויקים של הפושעים לאנשי הימין הקיצוני הגרמני ולאנשי סיעת-הצבא-האדום (RAF)? מדוע כוחות הביטחון הגרמניים היו מצוידים בצורה כה גרועה וכה לא מנוסים? האם גרמניה התעלמה מאזהרותיה של ישראל – ומדוע נדחה סיוע ישראלי בשחרור? מדוע וכיצד הוחזקו תיקים תחת מעטה של סודיות על פני עשרות שנים ומדוע הוכחש אף דבר קיומם? מדוע אפילו לא הוקמה ועדת חקירה?

אנו מדברים על טרגדיה גדולה וכישלון משולש. הראשון נוגע להכנות למשחקים ולתפיסת האבטחה. השני כולל את אירועי ה-5 וה-6 בספטמבר בשנת 1972. הכישלון השלישי מתחיל יום לאחר הפיגוע: השתיקה, ההדחקה, השכחה!

אני במפורש מברך על כך שהממשלה הפדרלית מציעה כעת להקים ועדת היסטוריונים ישראלית-גרמנית. אני מקווה שהוועדה תוכל לשפוך אור נוסף על הפרק האפל הזה. תנאי מוקדם לכך הוא שתהיה לוועדה גישה מקיפה ככל האפשר למסמכים ושהיא תזכה לתמיכה בעבודתה ככל שיידרש. למומחים משתי המדינות תהיה אחריות גדולה: עבודתם אולי תחשוף אמיתות כואבות ובלתי נוחות, ותהיה חייבת לחשוף אותן. אבל אנו חייבים לעסוק בהיסטוריה של מינכן 72 – ובנוסף גם באותה היסטוריה של מדוע לא עסקנו בכך.

לקח חשוב ממינכן 1972 הוא שעלינו להילחם בנחישות בכל צורה של אנטישמיות בארצנו, בשנאה אנטישמית ועל אחת כמה וכמה באלימות אנטישמית. זוהי אחריותנו והיא תישאר אחריותנו בפני ההיסטוריה.

לקח חשוב נוסף הוא שכמדינה דמוקרטית, עלינו להיות מסוגלים להגן על עצמנו. חופש וביטחון אינם ניגודים. הם נסמכים זה על זה. חברה חופשית לעולם לא תוכל להגן על עצמה באופן מלא מפני התקפות טרור המכוונות לפגוע בדבר אחד: בחופש. אך עלינו לעמוד על המשמר מפני אויבי הדמוקרטיה, הן הפנימיים והן החיצוניים. וזאת משום שאנו חיים בתקופה שבה דמוקרטיות ליברליות מאתגרות יותר, הן מבפנים והן מבחוץ.

מינכן 1972 מלמדת אותנו אף לקח נוסף: רק אם נדע את האמת, אם נכיר בטעויות ובמחדלים שלנו, יוכל להתרפא הפצע שספגה גם מדינתנו החוקתית בשנת 1972.

אורחים יקרים, אך כאן כמובן שלא מדובר עלינו, ועל אחת כמה וכמה לא עלינו בלבד. בראש ובראשונה המדובר על כל אלה שקיפחו את חייהם בזמנו. זה מתייחס אליכם, קרובי המשפחות. יש לכם הזכות לדעת סוף סוף את האמת. לקבל סוף סוף תשובות לשאלות שמציקות לכם על פני עשרות שנים. וזה כולל גם את השאלה מדוע נותרתם לבד עם כל סבלכם, עם כל הכאב שלכם במשך כל כך הרבה זמן.

עברו לא פחות מ-45 שנים עד להקמתו של מקום הנצחה מכובד במגרש האולימפי. לרגל הפתיחה לפני חמש שנים נכחו במקום נשיא ישראל דאז ראובן ריבלין וכן חלק מהשכולים. התאבלנו יחד, זכרנו יחד. אך עברו עוד חמש שנים עד שהושגה הסכמה על פיצוי הולם.

אורחים יקרים, קרובי משפחות יקרים, כבוד הנשיא הרצוג היקר, אנו מאוחדים בזיכרון חרישי של שנים עשר האנשים שאיבדו את חייהם באותה תקופה. אנו מאוחדים בכאב. אבל אל לנו לשכוח: זהו הכאב שלכם, הכאב של קרובי המשפחות. זהו הכאב שלכם שאותו לא הערכנו באופן מספק. ואני גם יודע שגם ההסכמה שהושגה עכשיו לא תוכל לרפא את כל הפצעים הפתוחים.

לכן אני פונה במילים הבאות במפורש אליכם, אשר חייכם נשלטים על ידי אובדן, אבל וכאב על פני חמישים שנה; אנו לא יכולים לכפר על מה שאירע, על מה שחווייתם וסבלתם מבחינת דחייה, בורות ואי-צדק.

דבר זה מבייש אותי. בתפקידי כראש מדינה זו ובשם הרפובליקה הפדרלית של גרמניה, אני מבקש את מחילתכם על ההגנה הבלתי מספקת של הספורטאים הישראלים במשחקים האולימפיים במינכן ועל הבירור הבלתי מספק לאחר מכן. על העובדה שמה שקרה היה יכול כלל לקרות.

זוהי חובתי והצורך הפנימי שלי להכיר באחריותנו הגרמנית – כאן, היום, וכן בעתיד.

מי ייתן שיום זה יוביל לכך שאתם, קרובי המשפחות, תחושו שחשים בכאבכם, וכי תרגישו שאנו מתכוונים ברצינות לאחריותנו.

הידידות והפיוס שהעניקה לנו ישראל היא לא פחות מנס. מי ייתן שיום זה יוביל לכך שאנו הגרמנים נוכיח את עצמנו כראויים לנכס היקר ביותר, שהוא הבסיס לידידות הזו – ושהינו הנכס שכה נפגע במקום הזה לפני חמישים שנה: אמון.